

Hepialidae

Teksti: Harri Jalava

Havainnot: Hyönteistietokanta (<http://insects.fi/hyonteistietokanta/index.html>)

Kuvat: Kuvapankki (<http://www.insects.fi/insectimages/browser>)

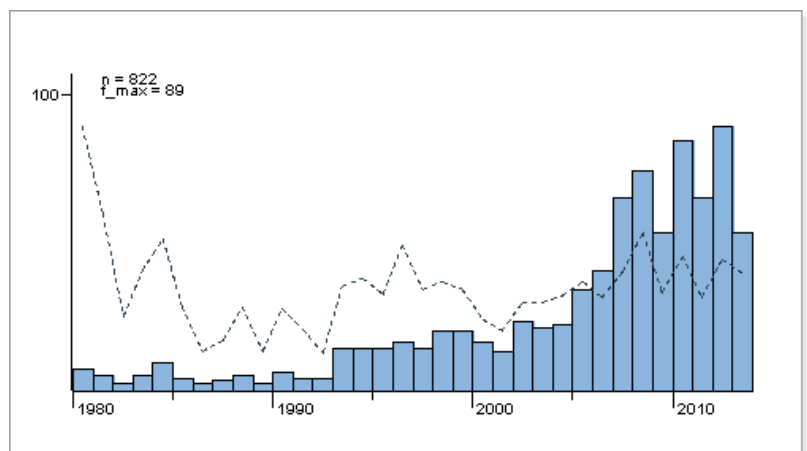
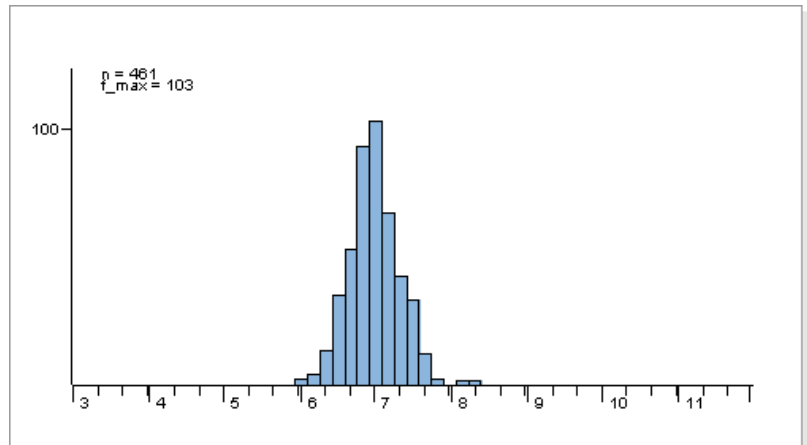
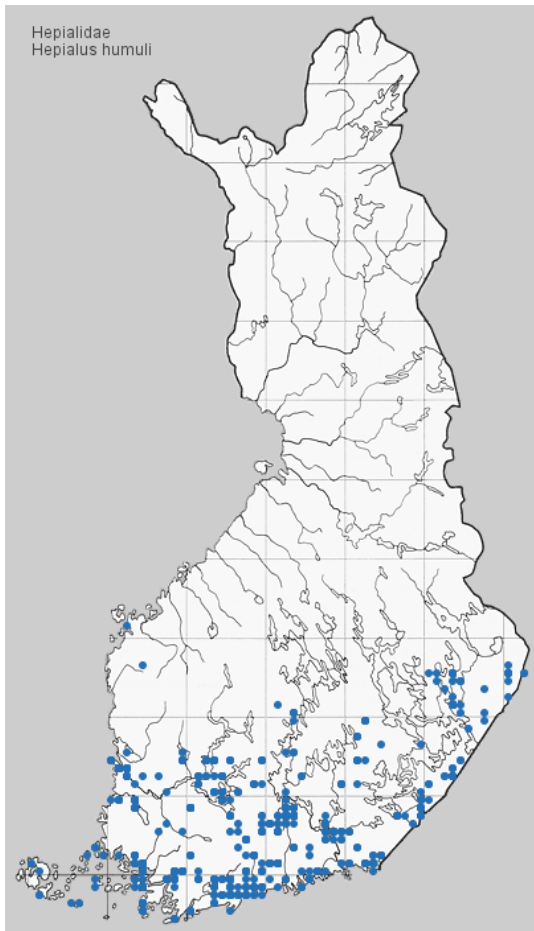
Ohjelmisto: iText (<http://itextpdf.com/>)

Kuva: Pekka Malinen

Kuva: Pekka Malinen

Tuntomerkit. Siipiväli k 42-57 mm, n 59-75 mm. Koiraan siivet silkinkiiltävän valkeat, etureuna punertava, alapuolelta ruskeanharmaat. Naaraan etusiivet kalpeankeltaiset, poikkiviirut kalpeanpunaiset; takasiivet ruskehtavanharmaat, samoin alapuoli. Koiraan takasäärissä pitkä karvatupsu.

Elintavat. Niityillä, viljelysmailla. Koiraat parveilevat iltahämärissä kosiskelemassa naaraita, ja molempia sukupuolia voi nähdä lentämässä hitaasti matalalla kasvillisuuden yläpuolella. Tulee silloin tällöin valolle.

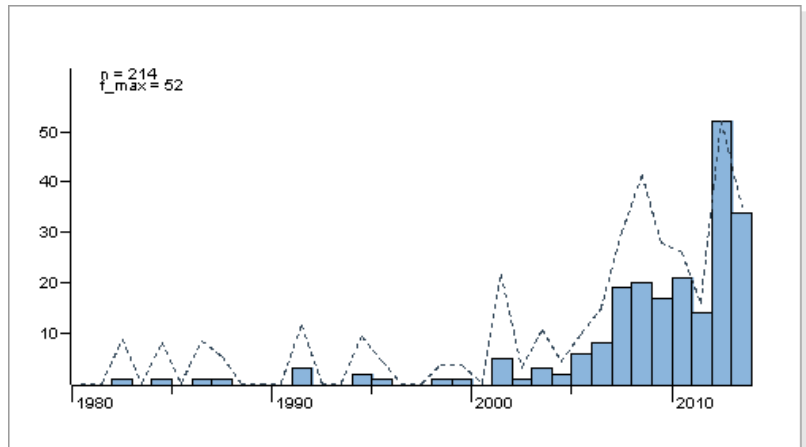
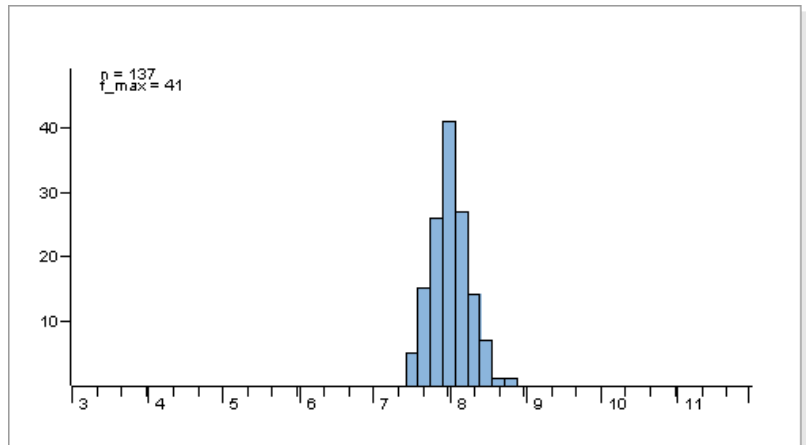
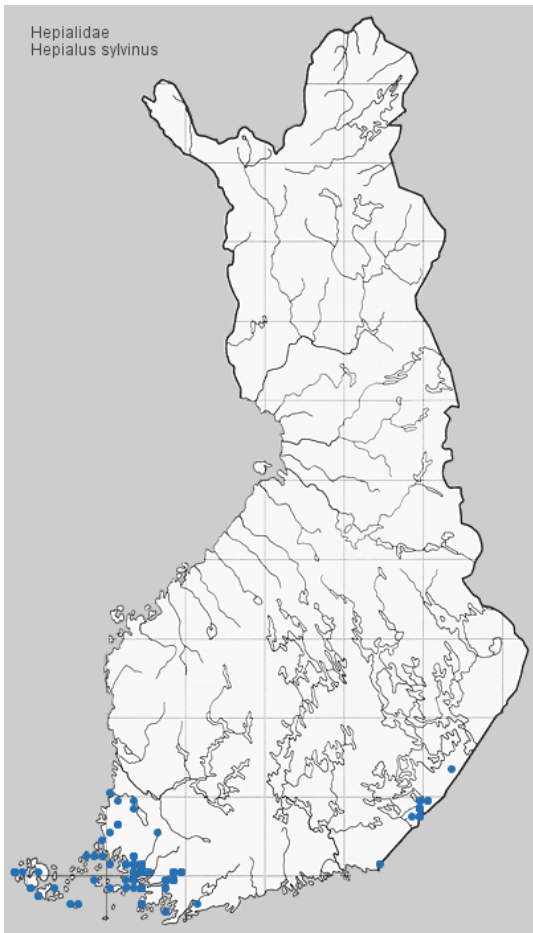
Toukka kellertävänvalkea. Pää ja niskakilpi ruskeat; meso- ja metathoraxissa 2 ruskeaa täplää. Elää elo-toukokuussa mm. humalalla (*Humulus lupulus*), nokkosilla (*Urtica*) ja takiaisilla (*Arctium*); juuristossa, jossa myös talvehtii. Koteloituu maahan.

Kuva: Pekka Malinen

Kuva: Pekka Malinen

Tuntomerkit. Siipiväli k 26-40 mm, n 30-50 mm. Koiraan tuntosarvet saharhampaiset. Koiraan etusiivet punertavat, naaraan ruskehtavanharmaat. Poikkiviirut terävän valkeat, tummareunaiset; varsinkin sisemmän poikkiviirun ulompi reuna leveän varjomainen. Takasiivet tumman harmaanruskeat, kärjestä enemmän tai vähemmän punertavansävyiset.

Elintavat. Niityillä, metsänreunoilla. Lentää myöhään iltapäivällä; tulee yöllä valolle.

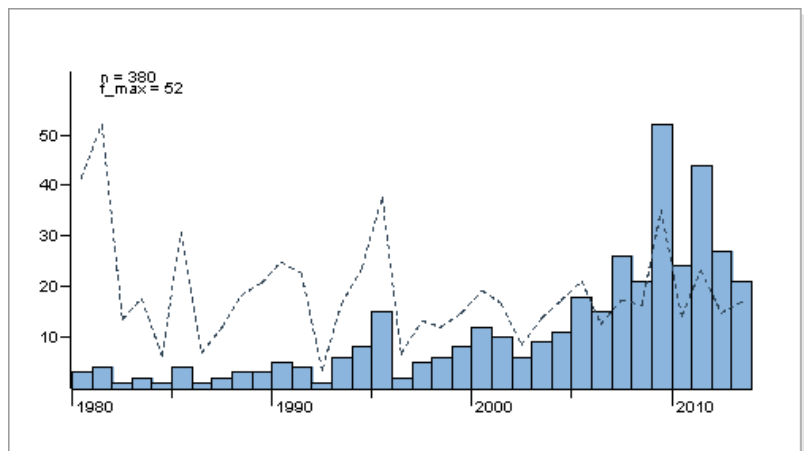
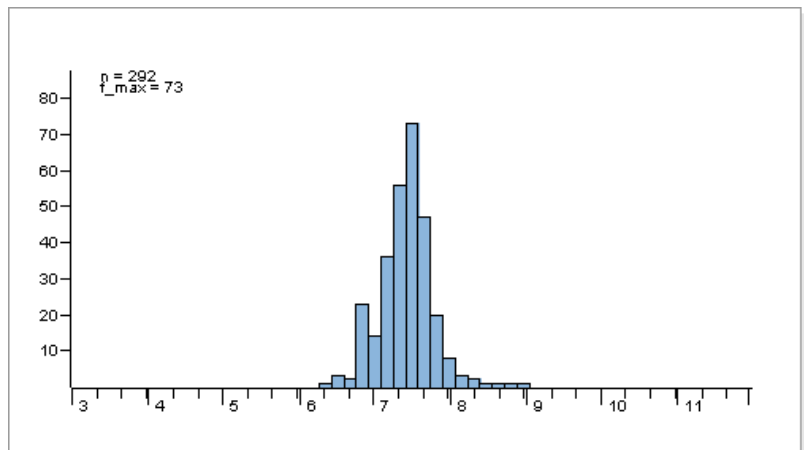
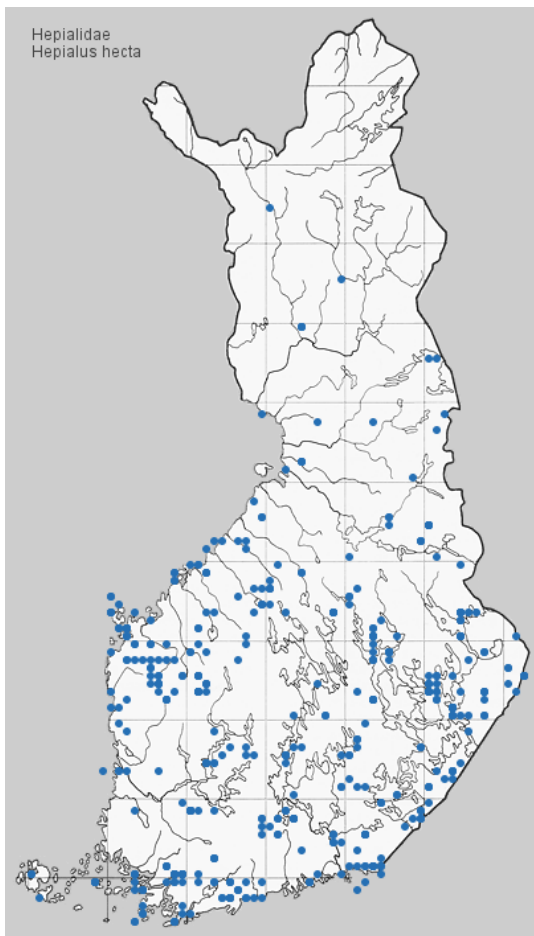
Toukka kiiltävän valkeahko; pää suuri, oranssinruskea; niskakilpi ruskehtavanoranssi. Elää mm. voikukilla (*Taraxacum*), sanajalalla (*Pteridium aquilinum*), hierakoilla (*Rumex*) ja ratamoilla (*Plantago*); kaksivuotisena juurissa. Koteloituu maahan.

Kuva: Pekka Malinen

Kuva: Pekka Malinen

Tuntomerkit. Siipiväli k 23-30 mm, n 26-32 mm. Koiraan takasäät lyhyet, paksuuntuneet, niissä tiheä karvatupsu; takaniikat puuttuvat. Koiraan etusiivet syvän punertavan kullanokrat; poikkiviirut hopeanvalkeat, enemmän tai vähemmän täpliksi hajonneet. Takasiivet tummanruskeat. Naaraan etusiivet harmaanruskeat; poikkiviirut leveämmät, harmahtavat. Takasiivet harmaanruskeat.

Elintavat. Kosteissa lehti- ja sekametsissä, metsäniityillä, kosteikoissa. Lämpiminä öinä koiraat aloittavat lyhytaikaisen parveilun auringonlaskun aikaan, eikä niiden lento jatku koskaan pimeään aikaan saakka.

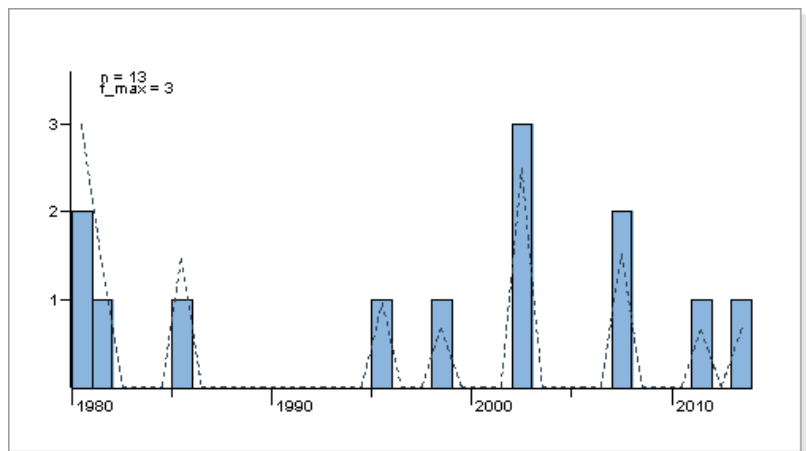
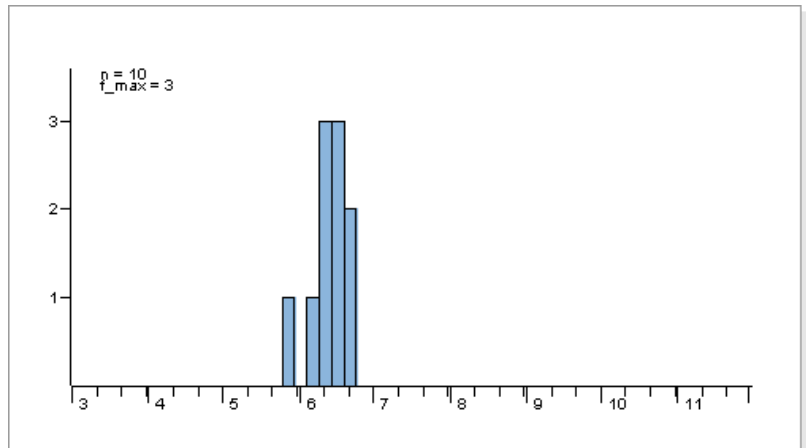
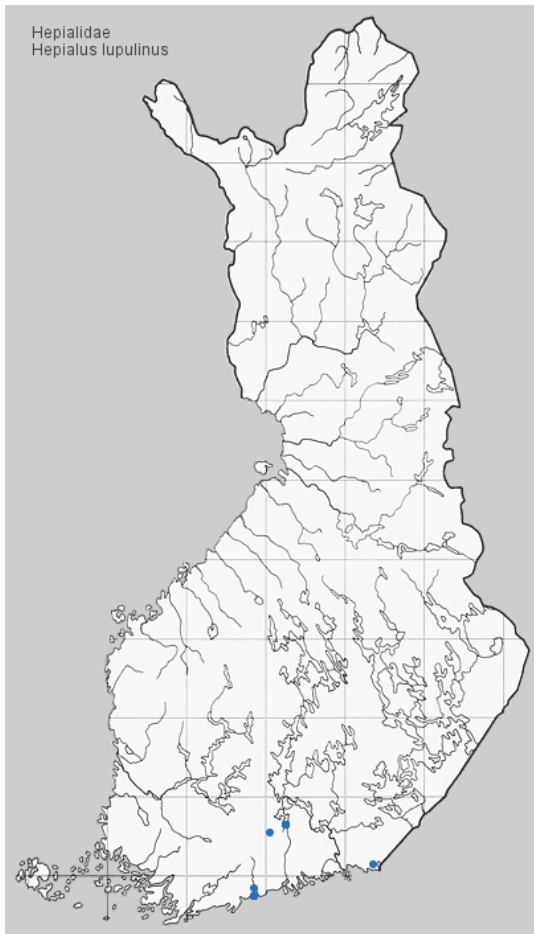
Toukka likaisen valkeanharmaa; pää ruskeankeltainen; niskakilpi mustahko, jakautunut. Nystyrät pienet. Elää mm. nokkosella (*Urtica dioica*) ja sananjalalla (*Pteridium aquilinum*); heinä-kesäkuussa juurissa; kehitys 1-2-vuotinen. Toukka talvehtii kehräämässään silkipussissa. Talvehtimisen jälkeen se nousee maanpinnalle syömään kasvien tuoreita versoja. Koteloituu maanpinnalle tai maan alle karikkeella naamioitunut kotelokoppaan. Kotelo työntyy osittain esille ennen aikuisen perhosen kuoriutumista.

Kuva: Pekka Malinen

Kuva: Pekka Malinen

Tuntomerkit. Siipiväli k 24-31 mm, n 29-39 mm. Etusiivet kellanharmaat tai kellanruskeat. Tyvijuomu ja ulompi viisto poikkiviiru, joka päättyy etureunaan kärjen lähelle, hopeanvalkeat, tummareunaiset; viimeksimainittu usein hajonnut täpliksi. Ulkoreunassa joskus rivi hopeanvalkeita täpliä. Takasiivet ja siipiripset ruskehtavanharmaat.

Elintavat. Melko avoimilla paikoilla, joilla on runsaasti kasvillisuutta. Lentää myöhään iltapäivällä; tulee myös valolle.

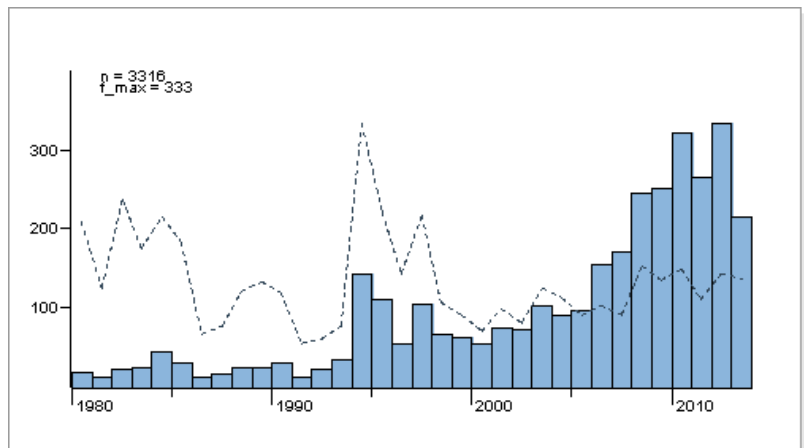
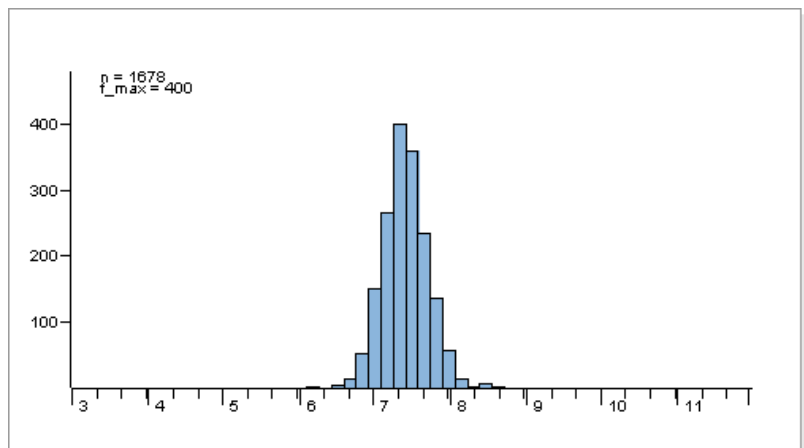
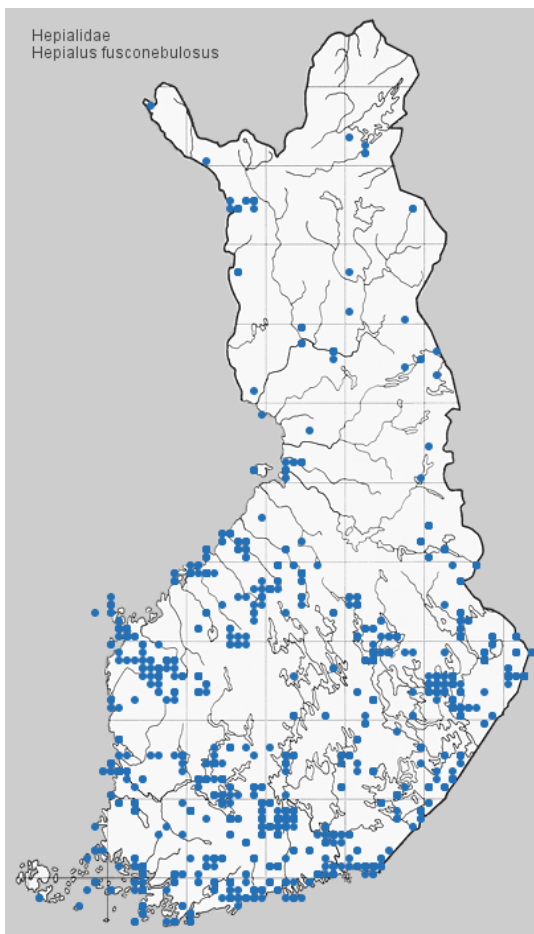
Toukka likaisenvilkea; nystyrät penet, mustat. Pää ruskea, niskakilpi ruskehtava. Elää kielolla (*Convallaria majalis*) ym.; heinähuhtikuussa juurissa; kehitys 1-2-vuotinen. Kotelovaiheen lopussa kotelo nousee toukan tekemää käytävää pitkin osittain maanpinnan yläpuolelle.

Kuva: Pekka Malinen

Kuva: Pekka Malinen

Tuntomerkit. Siipiväli k 30-41 mm, n 35-54 mm. Etusiivet kellanruskeat tai ruskeanpunaiset, osittain tummakehnaiset; siiven tyviosassa ja etureunassa epäsäännöllisiä valkeita ja tummia täpliä. Ulompi poikkiviiru epäsäännöllinen, etureunassa haarautuva, valkeanharmaa, tummareunainen, ulkopuolelta rivin tummia täpliä rajaama. Siiven keskellä valkea, tummareunainen kuvio. Ulkoreunan tuntumassa rivi valkeanharmaita täpliä. Siipiripset tummatäpläiset. Takasiivet ruskeanharmat, punertavareunaiset; ripset tummatäpläiset.

Elintavat. Valoisissa lehti- ja sekametsissä, niityillä, hakamailla, metsäaukioilla, soilla. Lentää myöhään iltapäivällä; tulee yöllä valolle.

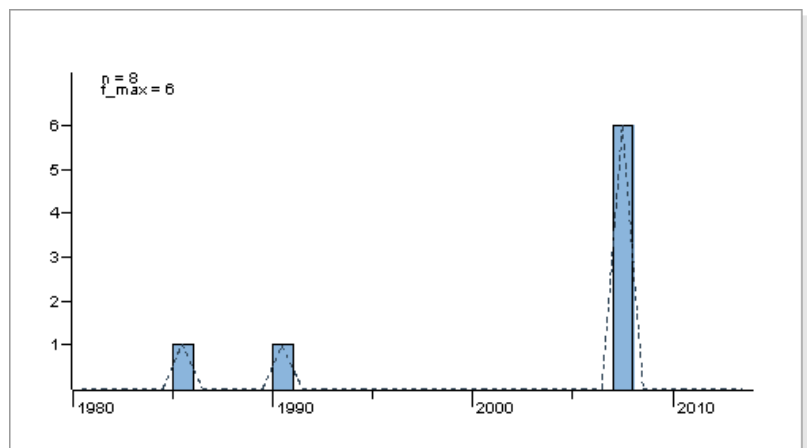
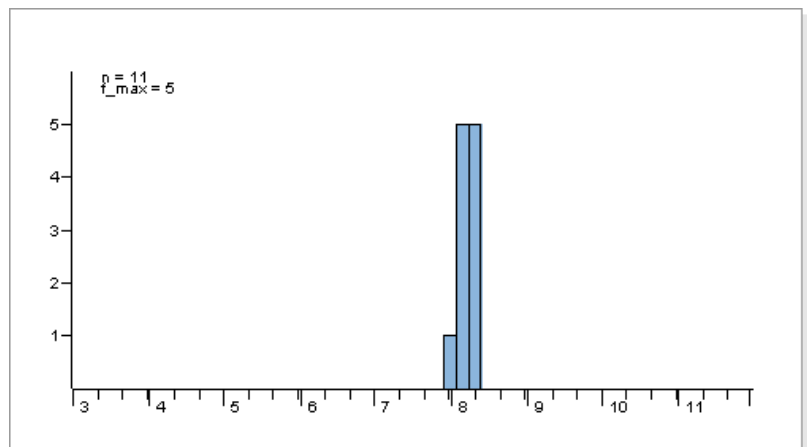
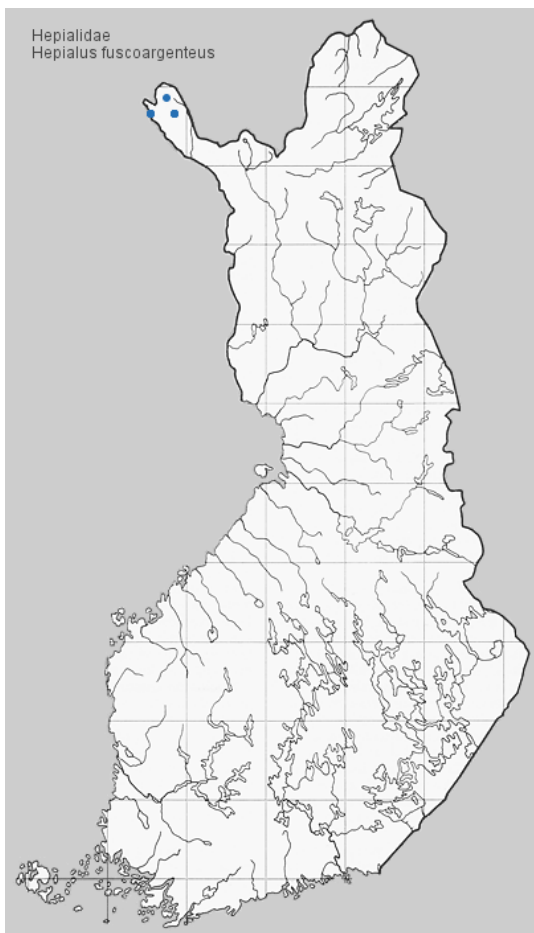
Toukka valkeanharmaa. Koiraan pää ja niskakilpi punaruskeat; naaraan pää tummahkon purppuranruskea, niskakilpi vaalean ruskehtavanoranssi; meso- ja metathoraxissa vaalean ruskehtavanoransseja kilpiä. Elää mm. sananjalan (*Pteridium aquilinum*), vihvilöiden (*Luzula*) ja kaislojen (*Scirpus*) juurissa; heinä-toukokuussa; kehitys 2-vuotinen. Keväällä, täysikasvuisena, se tekee maanpinnalle johtavan, n. 10 cm pituisen käytävän ja koteloituu. Kotelovaihe kestää 3-4 viikkoa, ja ennen perhosen kuoriutumista kotelo ryömii käytävää pitkin pinnalle työntyen osittain esille.

Kuva: J.Lehto

Kuva: M. Virtala

Tuntomerkit. Siipiväli k 37-42 mm, n 39-50 mm. Etusiivet ruskeat, naaraalla vaaleammat; niissä vaihtelevasti hopeanvalkeita, tummareunaisia kuvioita, jotka muodostavat epäsäännöllisiä juovia ja laikkuja. Takasiivet vaalean ruskeanharmaat, kärkiosassa usein hopeanvalkeita täpliä.

Elintavat. Runsaasti vaivaiskoivua kasvavilla tunturirinteillä, joita ilta-aurinko lämmittää. Lento alkaa iltapäivällä, vilkastuu iltaa kohti ja on vilkkaimmillaan auringonlaskun aikoihin noin puolen tunnin ajan. Lentoaktiivisuus kuitenkin vaihtelee eri iltoina. Koiraat lentävät vajaan metrin korkeudessa mutkittelevaa lentoa vastatuuleen. Naaras oleskelee kasvillisuudessa ja levittää feromonit ilmaan siipiään väräyttäen.

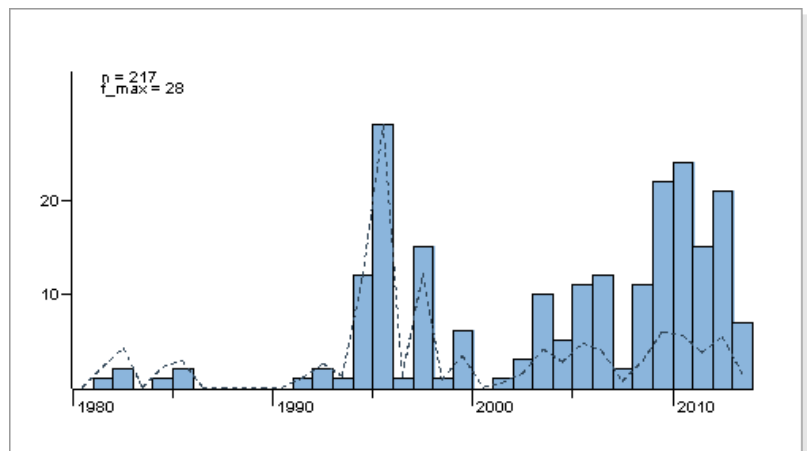
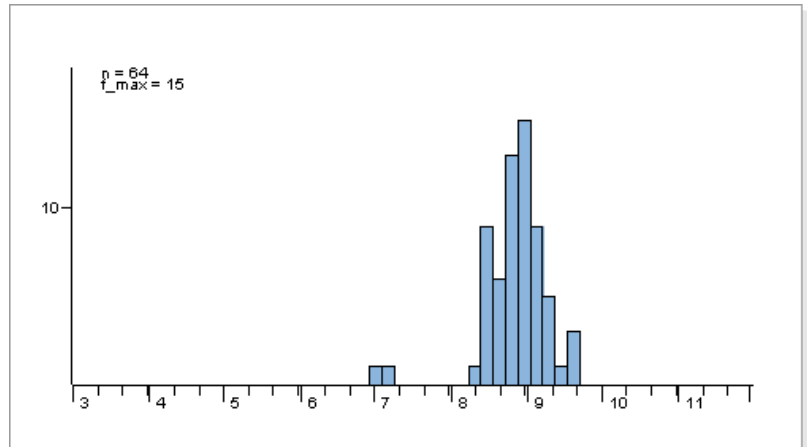
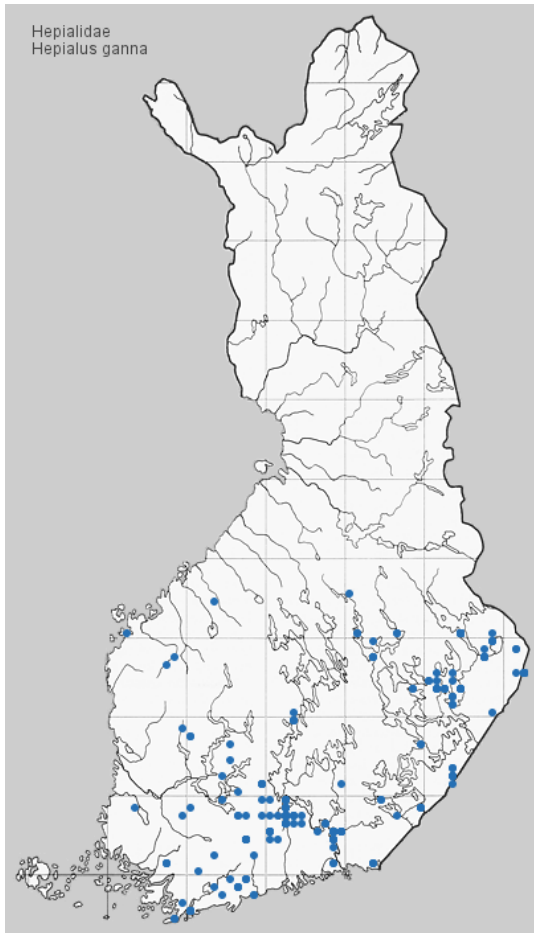
Toukka valkeahko; pää vaaleanruskea. On syönyt kasvatuksessa vaivaiskoivun (*Betula nana*) juuria, mutta lienee luonnossa useiden kasvilajien juuria syövä polyfagi. Toukat elävät käytävissä 10-20 cm syvyydessä maan alla ja toukkakehitys kestää kahdesta kolmeen vuoteen. Ennen koteloitumista toukka tekee käytävän maan pinnalle ja koteloituu sen perälle. Kuoriutuva kotelo ryömii käytävää osittain maan pinnan yläpuolelle.

Kuva: J. Tyllinen

Kuva: J. Tyllinen

Tuntomerkit. Siipiväli k 28-34 mm, n 32-40 mm. Etusiivet punaruskeat tai harmaanruskeat, niiden poikki kulkee siiven kärjestä sen keskivaiheille takareunaan valkoinen, tummareunainen juova. Siiven takareunasta juova suuntautuu takaisin etureunaa kohti mutta taittuu puolimatassa suoraan kohti siiven tyvää. Joskus juovat jakaantuvat erillisiksi laikuiksi. Takasiivet harmaanruskeat, joskus hieman läpikuultavat.

Elintavat. Havumetsien sananjalkaa (*Pteridium aquilinum*) tai hietakastikkaa (*Calamagrostis epigeios*) kasvavilla paikoilla. Naaraat kuoriutuvat kotelostaan aamulla ja alkavat houkuttaa koiraita feromoneillaan heti, kun siivet ovat lentokykyiset. Koiraiden lento alkaa aamuhämärässä ja jatkuu aamupäivään. Joskus lentoa saattaa olla myös alkuillasta ennen auringonlaskua.

Toukka vaaleankeltainen; pää ruskea. Elää monien eri kasvien juurilla, mutta luontaista ravintokasvivalikoimaa ei tunneta. Kehitys kestää vähintään kaksi, joskus ilmeisesti kolmekin vuotta. Ei ole täysin varmaa, viettääkö laji ensimmäisen talven munana vai pienenä toukkana. Toisena ja mahdollisesti kolmantena talvena toukka talvehtii maanalaisessa putkessa ja koteloituu lopulta keväällä maan alle silkillä vuorattuun kammioon, josta on silkkinen käytävä maanpinnalle. Kotelo ryömii osittain maanpinnan yläpuolelle aikuisen kuoriutuessa.